

OGRÓD DYDAKTYCZNY „HORTI LITWOSA”

PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ IM. HENRYKA SIENKIEWICZA
W NIESUŁKOWIE

Opracowanie:

Anna Lipińska- dyrektor szkoły

Edyta Leszczyńska- nauczycielka biologii i geografii

I. UZASADNIENIE KONCEPCJI OGRÓDKA

30 lat temu przy Szkole Podstawowej im. Henryka Sienkiewicza funkcjonował ogród warzywno – owocowy, który uprawiali uczniowie pod kierunkiem wychowawców i nauczycieli. Dziś w jego miejscu znajduje się plac zabaw. Rozległy teren przylegający do Szkoły nadal jednak stwarza możliwość urządzenia na nowo przestrzeni, która spełni wymogi nowoczesnego ogródka dydaktycznego i nawiąże do wieloletniej tradycji Szkoły. **Poza tym naturalnym środowiskiem Szkoły jest wieś i przyroda Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich, co jednocześnie zachęca i obliuguje do podjęcia działań na rzecz proekologicznego zagospodarowania terenu oraz wprowadzania racjonalnych rozwiązań zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju i ład przestrzennego w odniesieniu do najbliższego otoczenia.**

Środki pozyskane z dotacji zostaną wykorzystane na:

- zakup i dokonanie nasadzeń roślin wieloletnich liściastych, iglastych, miododajnych oraz cebulowych, bylin;
- zakup i dokonanie nasion traw, warzyw i ziół;
- zakup i dostawę ziemi, kory;
- zakup, montaż i dostawę tablic edukacyjnych, rumowiska skalnego, stacji meteorologicznej, zegara słonecznego, ścieżki sensorycznej, zbiornika na wodę deszczową
- zakup i dostawę koszy na odpady, oczka wodnego z kaskadą, gazonów/skrzyń drewnianych na warzywa i zioła;
- utworzenie miejsca do prowadzenia zajęć tj.: zakup, dostawę i montaż wiaty, stołów i ławek.

W ramach środków własnych zostanie:

- wykonana dokumentacja projektowa;
- odtworzony trawnik;
- zakupiona tablica informacyjna o dofinansowaniu
- zakupiona kostka brukowa, płyty chodnikowe, obrzeża betonowe do wykonania alejek.

II. CHARAKTERYSTYKA TERENU

Teren przeznaczony pod ogródek dydaktyczny ma powierzchnię ok. 610 m². Usytuowany jest przy głównym wejściu do Szkoły. Od południa i zachodu przylega do budynku Szkoły i placu zabaw, od wschodu do asfaltowej ulicy. Północna część ogrodu sąsiaduje z prywatną nieruchomością. Z dwóch stron ogrodzony jest metalową siatką. Wzdłuż ogrodzenia, od północnej strony, kilkanaście lat temu posadzone zostały jabłonie. Od placu zabaw ogród oddziela metalowe niewysokie ogrodzenie i rząd drzew owocowych

(jabłonie). Przy ogrodzeniu, wśród jabłoni ,znajdują się rury wywiewne instalacji kanalizacyjnej. Na terenie znajduje się urządzony przed wieloma laty skalniak, który porastają płozące jałowce i byliny. Drzewa iglaste (świerk) oraz liściaste

(wierzba), rośliny iglaste (tuje, jałowiec), lilaki, rododendron posadzone są w przypadkowy, chaotyczny sposób, dlatego prace pielęgnacyjne i koszenie trawy są trudnym zabiegiem. Dużą ,centralną część terenu porasta potężny krzew hortensji bukietowej. Wzdłuż ścieżki z betonowej kostki prowadzącej do wejścia Szkoły rosną stare krzewy tawuły. Nawierzchnię ogrodu stanowi bardzo zniszczony trawnik, pozostała część, ze względu na ograniczony dostęp do światła, które odbiera m. in. rozłożysta pochylona wierzba i wysoki, gęsty świerk to utwardzona ziemia. Urządzenie przyszkolnego ogródka będzie wymagało uporządkowania wyznaczonego terenu: przesadzenia roślin (tuje, lilaki, hortensja) w inną część terenu wokół Szkoły, podcięcia gałęzi świerku, tak, by dawał dostęp do światła posadzonym roślinom i salom lekcyjnym w budynku sąsiadującym z ogródkiem od zachodniej strony, wycięcia starej próchniejącej, łamanej w czasie wichur wierzby oraz jałowca. By ułatwić dostęp do ogródka od strony wejścia głównego konieczne będzie usunięcie krzewów tawuły.

III. NAZWA, IDEA i KOMPOZYCJA OGRÓDKA

Inspiracją do stworzenia koncepcji „**HORTI LITWOSA**” były ogrody rzymskie opisane przez Patrona Szkoły- Henryka Sienkiewicza w powieści (lekturze obowiązkowej) „Quo vadis”. Ogródek dydaktyczny składa się z siedmiu tematycznych mikrośrodkowisk w nazwach i kompozycji nawiązujących do ogrodów rzymskich:

1. Hortus - Silvarium (park leśny)- utworzą go gatunki drzew i roślin leśnych , które odzwierciedlą piętro runa i podszytu. Nawierzchnię tego mikrośrodkowiska stanowić będzie kora sosnowa. Na tym stanowisku rozstawione zostaną domki dla ptaków oraz tablica edukacyjna.

2. Hortus - Herbarium (zielnik)-stanowić go będą drewniane skrzynie, ustawione wśród jabłoni, w których posadzone zostaną zioła i rośliny o właściwościach leczniczych .

3. Hortus - Olusarium (warzywnik)-będzie to stanowisko drewnianych skrzyń z wysianymi nasionami warzyw , ulokowanych w sąsiedztwie drzew owocowych. W tym ogrodzie będą rosnąć też krzewy borówek i porzeczek.

Wizualizacja 3D

4. Hortus - Lapidarium (park skalny, oczko wodne z kaskadą). W miejsce starego skalniaka urządzone zostanie stanowisko geologiczne, w którym zaprezentowane zostaną skały pochodzące ze Skandynawii, przetransportowane przez ładolód podczas zlodowacenia jako dziedzictwo geologiczne regionu. Oczko wodne wraz z kaskadą w ramach zamkniętego obiegu

wody zasilanego deszczówką pełnić będą funkcję retencjonowania wody, która jest w przyrodzie niezbędna, a także jako poidelko dla owadów i ptaków. W otoczeniu Lapidarium ustawiona zostanie stacja pogodowa.

5. Hortus - Sensuarium (ścieżka sensoryczna)- miejsce, wypełnione podłożem o różnej fakturze np. korą drewna pochodzenia naturalnego, wzbogacone zostanie o zestaw różnokolorowych zapachowych roślin pełniących funkcję terapeutyczną. Ulokowanie Sensuarium w sąsiedztwie kaskady wodnej pozwoli na stymulowanie wszystkich zmysłów .

6. Hortus - Atrium (altana, miejsce pracy twórczej, zielona klasa)- w miejsce usuniętej wierzby powstanie drewniana wiata mogąca pomieścić 20 osobową klasę zastępująca pracownię przedmiotową, salę świetlicową i terapeutyczną. Zostanie wyposażona w stół i ławki. Ulokowanie jej pod koroną gęstego świerku pozwoli organizować zajęcia w różnych warunkach pogodowych. Na świerku umieszczony zostanie karmnik dla ptaków. Wśród elementów wyposażenia ogrodu pojawi się zbiornik na deszczówkę i zegar słoneczny, kosze na odpady oraz tablica informacyjna.

7. Hortus - Pratum (łąka kwietna)-od strony placu zabaw posiane zostaną rodzime gatunki roślin kwitnących od kwietnia do października-mieszanka polnych i łąkowych kwiatów-która stanie się naturalnym środowiskiem dla zwierząt i wabieniem dla owadów. Będzie stanowiła alternatywę dla trawnika i miejsce hoteliku dla owadów pożytecznych. U skraju łąki ustawiony zostanie domek dla jeża z podłożem z liści.

Wizualizacja 3D

IV. OGÓLNE ZAŁOŻENIE I FUNKCJE OGRÓDKA DYDAKTYCZNEGO

Prace nad koncepcją ogródka poprzedziło określenie potrzeb jego użytkowników: dzieci, młodzieży i nauczycieli oraz dokładna analiza terenu, jego powiązań z otoczeniem, inwentaryzacja istniejącej roślinności i elementów wyposażenia oraz określenie zakresu prac mających na celu jego uporządkowanie. Na tym etapie projektowania ogródka do współpracy ze szkołą włączyli się specjaliści i strażnicy PKWŁ i architekci krajobrazu.

Główne założenie wypracowanej koncepcji sprowadza się do zagospodarowania przyszkolnego terenu tak, by uczniowie mieli do dyspozycji różnorodne naturalne środki dydaktyczne (rodzime gatunki roślin, urządzenia i architekturę ogrodową) oddziałujące na wszystkie zmysły , co sprzyja poznaniu, zapamiętywaniu i utrwalaniu wiedzy, by rozwijali swoją wrażliwość i poczucie piękna, zaspokajali potrzebę życia w bezpiecznym i estetycznym otoczeniu oraz kształtowali proekologiczne nawyki i postawę dbałości o przyrodę.

U podstaw projektu ogródka leży idea jego wielofunkcyjności.

1. FUNKCJA DYDAKTYCZNA

Ogród będzie uzupełnieniem pracowni biologiczno – geograficznej, pozaklasową bazą dydaktyczną, w której uczniowie poprzez obserwację i doświadczenia, w bezpośrednim kontakcie z naturą, nabywają wiedzę i kształcą umiejętności określone w podstawie programowej z edukacji przyrodniczej, biologii, geografii. Przestrzeń zostanie wyposażona w atrakcyjne pomoce dydaktyczne: stację pogodową, zegar słoneczny, zbiornik na deszczówkę, których wykorzystanie pomoże wdrożyć uczniów do pracy badawczej i analitycznego spojrzenia na świat przyrody. Zakupione w ramach projektu i samodzielnie wykonane przez uczniów tablice edukacyjne, budki dla ptaków i domek dla jeża pozwolą na wykształcenie nawyków podglądania przyrody i rządzących nią praw. Ogród da możliwość uatrakcyjnienia zajęć edukacyjnych z języka polskiego (czytanie i omawianie fragmentów utworów H. Sienkiewicza, recytacja utworów poetyckich,) historii (rodzaje kalendarzy), plastyki (plenery malarskie) oraz wspomogą realizację innowacji programowej „Quo vadis” upowszechniającej język łaciński. Rozmieszczone w ogrodzie, wykonane przez uczniów,

tabliczki z łacińskimi sentencjami filozoficznymi odnoszącymi się do świata przyrody, pozwolą uczniom je poznać, zapamiętać i utrwalić.

Na zajęciach z informatyki uczniowie zaprojektują, stworzą i na bieżąco będą uzupełniać internetową bazę roślin posadzonych w ogrodzie. Pod kierunkiem nauczyciela plastyki uczniowie opracują przewodnik po „Horti Litwosa”.

Uczniowie objęci pomocą psychologiczną – pedagogiczną będą mogli odbywać w ogrodzie zajęcia terapeutyczne, rewalidacyjne, korekcyjno - kompensacyjne i kształcące umiejętność uczenia się. Poprzez odpowiednią aranżację ścieżek, kolorystykę i aromat posadzonych roślin stworzone zostaną warunki, w których ich zmysły otrzymają odpowiednią dawkę stymulacji, płynącej najlepiej z naturalnych, codziennych aktywności i zabaw sensorycznych.

Działania edukacyjne uczniów w ogrodzie (uprawa warzyw, krzewów owocowych i ziół) będą korelowały z działaniami uczniów w pracowni techniczno – kulinarnej. Uczniowie na zajęciach technicznych, wykorzystując bazę dydaktyczną nowoczesnej pracowni kulinarnej, obrobą i przetworzą wyhodowane przez siebie warzywa i owoce.

2. FUNKCJA WYCHOWAWCZA

Urządzanie ogródka: sadzenie roślin, wysiewanie nasion, prace porządkowe i pielęgnacyjne pozwolą zintegrować się zespołom klasowym, szkolnym klubom i organizacjom. Uczniowie będą mieć do dyspozycji atrakcyjne, przyjemne i bezpieczne miejsce, w którym odpoczną w czasie zajęć świetlicowych i złapią oddech, naładują akumulatory na przerwie przed kolejną lekcją. Różnorodność roślin i aranżacja ogrodu zachęcą uczniów do przebywania na świeżym powietrzu, w bezpośrednim a nie wirtualnym kontakcie z rówieśnikami. Czynności wykonywane dla pożytku ogrodu wdrożą uczniów do samodzielności, obowiązkowości, ale przede wszystkim do odpowiedzialności za to, co stworzyli. Szkolny ogród wyjdzie naprzeciw potrzebom włączenia uczniów na nowo w realny świat, w naturalne środowisko, w społeczeństwo świadome wartości pracy, która przynosi wymierne efekty. Ekologiczna uprawa roślin pomoże zrozumieć uczniom proces wytwarzania żywności, która pochodzi z grządki, a nie z półki marketowej. Uczenie odbioru świata przez obserwację przyrody, zmiany pór roku, wegetację roślin- pozwoli dzieciom i młodzieży pełniej uczestniczyć w codziennym życiu. Praca w ogrodzie wpłynie korzystnie na ich zdrowie i

rozwinięciu kompetencji społeczne w długofalowej grupowej pracy, podporządkowanej osiągnięciu wspólnego celu.

3. FUNKCJA SPOŁECZNA

W związku ze swoim wyjątkowym położeniem – w otulinie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich – Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Niesułkowie od wielu lat realizuje różnorodne działania mające na celu poszerzanie wiadomości oraz zainteresowań z zakresu ekologii i ochrony środowiska oraz kształtowanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego wśród uczniów oraz społeczności lokalnej. Chcąc kontynuować tradycję przyrodniczo – ekologiczne Szkoły powstał pomysł utworzenia, na jej terenie, szkolnego ogrodu dydaktycznego. Zadbany ogród będzie wizytówką Szkoły i pozwoli na uściślenie współpracy ze specjalistami PKWiL. Wielobarwny, charakteryzujący się różnorodnością gatunków roślin i przyjaznym środowiskiem dla zwierząt i owadów, urządzony estetycznie i gustownie pod względem architektonicznym, ogród stanie się inspiracją dla lokalnych mieszkańców- posiadaczy prywatnych ogrodów. Poprzez dbanie o teren wokół szkoły, uczniowie wdrożą się do dbania o ład, porządek i estetykę w swoim domowym otoczeniu.

Metody i formy pracy zajęć realizowanych w szkolnym ogrodzie będą dostosowane do wieku i możliwości dzieci. Uczniowie będą mieli okazję zaprezentować swoją wiedzę, umiejętności zdobyte podczas lekcji, warsztatów na forum Szkoły poprzez udział w różnorodnych konkursach - plastycznym, fotograficznym, recytatorskim, które mają na celu poprzez artystyczny wyraz uświadomienie małym artystom oraz odbiorcom sztuki piękna otaczającej nas przyrody. Doskonałym podsumowaniem konkursów będą obchody Dnia Ziemi, podczas których zorganizowania zostanie „Galeria sztuki na powietrzu” - prezentacja prac plastycznych stworzonych podczas zajęć w Atrium, a także prac konkursowych (fotografii i prac plastycznych). Ponadto wszystkie działania Szkoły będą relacjonowane na stronie internetowej placówki oraz Urzędu Miejskiego w Strykowie, dzięki czemu dotrze do szerszego grona odbiorców i wpłynie na podniesienie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej. W realizacji projektu wezmą udział wszyscy uczniowie, nauczyciele, pracownicy Szkoły. Do prac na rzecz tworzenia ogrodu włączeni zostaną również rodzice.

V. KALENDARIUM PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ

Styczeń 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** – obserwacja pogody, pomiar składników pogody i prowadzenie kalendarza pogody zimą
- **lekcje przyrody (kl. IV)** – obserwacja pogody, pomiar składników pogody, prowadzenie kalendarza pogody (np. mierzenie temperatury powietrza, określanie siły i kierunku wiatru; obserwacja rodzajów opadów o osadów, stopnia zachmurzenia)
- **zajęcia z wychowawcą, zajęcia świetlicowe** – Znaczenie ruchu i ćwiczeń fizycznych na świeżym powietrzu w utrzymaniu zdrowia.
- **warsztaty PKWiL** – Zwierzęta zimą – jak pomóc przetrwać im zimę?
- **warsztaty** - budujemy karmniki dla ptaków,
- rozmieszczenie karmników, dokarmianie ptaków, obserwacja ptaków w karmniku,

Luty 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** - Obserwacja ptaków w karmniku, rozpoznawanie ich, dokarmianie ptaków zimą.
- **lekcje przyrody w kl. IV** - Proste obserwacje i doświadczenia przyrodnicze – zmiana stanu skupienia (woda w lód, lód w wodę, parowanie).
- **lekcja biologii (kl. VI)** – obserwacja ptaków przylatujących do karmnika w szkolnym ogrodzie , poznanie ich różnorodności, budowy zewnętrznej, czynności życiowych oraz ich znaczenia ;
- dokarmianie ptaków, obserwacja ptaków w karmniku, rozpoznawanie ich,
- stworzenie regulaminu zachowania na terenie szkolnego Hortusa, zapoznanie z nim wszystkich uczniów szkoły,

Marzec 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** - obserwacja zmian zachodzących w przyrodzie; obserwacja pogody, pomiar składników pogody i prowadzenie kalendarza pogody wiosną; zajęcia terenowe – W poszukiwaniu pierwszych oznak wiosny,
- **lekcje przyrody (IV), geografii (V-VIII)** - rozpoznawanie i nazywanie skał typowych dla miejsca zamieszkania (np. piasek, glina i inne charakterystyczne dla okolicy) ; opisywanie gleby, jako zbiór składników ożywionych i nieożywionych, wskazywanie znaczenia organizmów glebowych i próchnicy w odniesieniu do żyzności gleby;
- **lekcje przyrody (IV), geografii (kl. V-VII), lekcja biologii (kl.VIII)** – wskazywanie żywych i nieożywionych elementów ekosystemu, wskazywanie różnorodnych zależności pomiędzy nimi (VIII); rozpoznawanie w terenie przyrodniczych (ożywionych i nieożywionych) oraz antropogenicznych składników krajobrazu, wskazywanie zależności między nimi (V-VII) ;
- **zajęcia z wychowawcą, zajęcia świetlicowe** – Czynniki pozytywnie i negatywnie wpływające na samopoczucie w szkole i w domu, sposoby eliminowania czynników negatywnych.
- **Obchody Światowego Dnia Wody** - warsztaty terenowe w Atrium – „Poznajemy właściwości wody”, zwrócenie uwagi na znaczenie wody dla funkcjonowania organizmów,
- **Konkurs plastyczny** – Przyroda okiem dziecka. (kl. I-VIII)
- prace porządkowe w Herbarium (zielniku) oraz Olusarium (warzywniku), przygotowanie skrzyń do wysiania roślin,
- wysianie nasion, sadzenie roślin w Herbarium (zielniku) oraz Olusarium (warzywniku),
- pielęgnowanie Herbarium i Olusarium (podlewanie roślin wodą ze zbiornika na deszczówkę, wyrywanie chwastów,

Kwiecień 2024

- **edukacja przyrodnicza w kl. I-III** – Prowadzenie prostych upraw w szkolnym ogrodzie. Obserwacja przyrody, rozwoju roślin w szkolnym ogrodzie, zwrócenie uwagi na warunki konieczne do rozwoju roślin;
- **lekcja przyrody (kl. IV), lekcja biologii (kl. V-VIII)** – nazywa zmysły człowieka i wyjaśnia ich rolę w poznawaniu przyrody oraz w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego, zwrócenie uwagi na bezpieczeństwo podczas poznawania przyrody za pomocą zmysłów;

- **lekcje biologii, geografii (kl. V-VIII)** – Przykłady roślin uprawianych przez człowieka (w tym w pracowni przyrodniczej oraz ogrodzie szkolnym), poznanie podstawowych zasad opieki nad nimi. ; obserwowanie faz rozwojowych roślin znajdujących się w Herbarium, Olusarium, dokumentowanie obserwacji;
- **konkurs fotograficzny** – Zaczarowany ogród. (kl. I-IV)
- **Obchody Dnia Ziemi** – apel, „Galeria sztuki na powietrzu” - prezentacja prac plastycznych stworzonych podczas zajęć w Atrium (miejscu do pracy twórczej). Rozstrzygnięcie konkursów. (kl. 0 -VIII)
- pielęgnowanie Herbarium i Olusarium (podlewanie roślin wodą ze zbiornika na deszczówkę, wyrywanie chwastów)
- sadzenie roślin w Pratum (tworzenie łąki kwietnej) oraz Silvarium (parku leśnym)

Maj 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** - Proste obserwacje i doświadczenia przyrodnicze – Poznanie właściwości wody (zwrócenie uwagi na znaczenie wody w życiu człowieka, roślin i zwierząt, a także na potrzebę oszczędzania wody);
- **lekcje przyrody (kl. IV), lekcje biologii (kl. V-VIII)** - obserwowanie i nazywanie organizmów występujących w szkolnym Hortusie (zielnik, warzywnik, łąka kwietna, park leśny), wskazywanie organizmów samożywnych i cudzożywnych, wskazanie różnicy pomiędzy tymi sposobami odżywiania się; przedstawianie prostych zależności zachodzących między organizmami lądowymi; wskazywanie czynników abiotycznych środowiska; posługiwanie się prostym kluczem do oznaczania organizmów;
- **lekcja geografii (kl.VII)** – poznawanie środowiska przyrodniczego własnego regionu;
- **zajęcia z wychowawcą, zajęcia świetlicowe** – Zasady zdrowego stylu życia i uzasadnia konieczność ich stosowania.
- **warsztaty PKWiL** – Działanie lecznicze roślin. Zajęcia sensoryczne.
- pielęgnowanie Herbarium i Olusarium (podlewanie roślin wodą ze zbiornika na deszczówkę, wyrywanie chwastów)
- pielęgnowanie roślin w Silvarium,
- obserwacja roślin w Pratum, rozpoznawanie ich,

- tworzenie Sensuarium (ścieżki sensorycznej),

Czerwiec 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** - obserwacja zmian zachodzących w przyrodzie; obserwacja pogody, pomiar składników pogody i prowadzenie kalendarza pogody latem,
- **lekcje przyrody w kl. IV, biologia (kl. V-VIII)** - prowadzenie obserwacji i prostych doświadczeń wskazujących zanieczyszczenie najbliższego otoczenia; prowadzenie doświadczeń wykazujących wpływ różnych substancji i mieszanin (np. soli kuchennej, octu, detergentów) na wzrost i rozwój roślin, dokumentowanie i prezentowanie wyników doświadczeń;
- **lekcja geografii (kl. VII)** – wskazywanie korzystnych i niekorzystnych zmian, które zaszły pod wpływem działalności człowieka w najbliższym otoczeniu ;
- **lekcja biologii (kl. V)** - obserwowanie budowy roślin (nagonasiennych, okrytonasiennych), określanie ich znaczenia; obserwowanie faz rozwojowych roślin znajdujących się w szkolnym Hortusie, dokumentowanie obserwacji;
- **warsztaty kulinarne** – Warzywa i zioła ze szkolnego Herbarium i Olusarium.
- **warsztaty** - budujemy domki dla jeży
- rozmieszczenie budek dla jeży
- prace pielęgnacyjne na terenie szkolnego Hortusa,
- **lekcja informatyki (kl.VII)**- stworzenie na stronie internetowej szkoły bazy roślin posadzonych w ogrodzie

Wrzesień 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** - obserwacja i rozpoznawanie roślin i zwierząt w szkolnym ogrodzie (zielnik, warzywnik, park leśny, łąka kwietna),
- **lekcje przyrody w kl. IV, biologii, geografii (kl. V-VIII)** – Poznanie przyrządów ułatwiających obserwację przyrody (lupa, mikroskop, lornetka, taśma, miernicza, kompas), opisywanie ich zastosowania, posługiwanie się nimi podczas prowadzenia obserwacji ;

- Wyznaczanie kierunków geograficznych na widnokręgu m.in. za pomocą kompasu, gnomonu;
Wykonywanie pomiarów np. taśmą mierniczą, szacowanie odległości i wysokości w terenie;
- **zajęcia z wychowawcą, zajęcia świetlicowe** – Pomysły na spędzanie czasu wolnego na świeżym powietrzu z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa.
- **akcja „Sprzątanie Świata”** - apel na świeżym powietrzu oraz pokaz mody ekologicznej,
- **warsztaty kulinarne** – Owoce ze szkolnego Hortusa.
- prace pielęgnacyjne na terenie szkolnego Hortusa,

Październik 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** – obserwacja zmian zachodzących w przyrodzie; obserwacja pogody, pomiar składników pogody i prowadzenie kalendarza pogody jesienią; przygotowania zwierząt do zimy (odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy, hibernacja, zbieranie zapasów);
- **lekcje przyrody (kl. IV), geografii (kl. V-VIII)** – Orientowanie planu, mapy w terenie, posługiwanie się legendą; identyfikowanie na planie i mapie topograficznej miejsca obserwacji i obiektów w najbliższym otoczeniu, określanie wzajemnego położenia obiektów na planie, mapie topograficznej, w terenie ;
- **obchody Dnia Drzewa** – konkurs recytatorski na łonie natury pt. „Motyw drzewa w literaturze”,
- prace pielęgnacyjne na terenie szkolnego Hortusa

Listopad 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III** - Ochrona przyrody w szkolnym ogrodzie – nie śmiecenie, szanowanie roślin, przygotowanie roślin do zimy, pomoc zwierzętom w przetrwaniu zimy;
- **lekcja przyrody kl. IV, geografii (kl.V-VIII)** - obserwowanie widomej wędrówki Słońca w ciągu doby, wskazywanie miejsca wschodu, górowania i zachodu Słońca, w zależności od pory roku, wskazywanie zależności pomiędzy wysokością Słońca a długością cienia ; Wyznaczanie czasu słonecznego;
- **warsztaty PKWiL** – Przygotowania zwierząt do zimy.

- prace pielęgnacyjne na terenie szkolnego Hortusa, przygotowanie roślin do zimy,
- **lekcja plastyki (kl. V)**- opracowanie przewodnika po Horti Litwosa

Grudzień 2024

- **edukacja przyrodnicza kl. I-III, biologia (kl.V-VI)** - Proste obserwacje i doświadczenia przyrodnicze – zmiana stanu skupienia (woda w lód, lód w wodę, parowanie).
- **zajęcia z wychowawcą, zajęcia świetlicowe** – Sposoby spędzania czasu wolnego na świeżym powietrzu, zabawy na śniegu.
- **zajęcia terenowe w ogrodzie** – Rozpoznawanie zimowych tropów zwierząt.
- dokarmianie ptaków, obserwacja ptaków w karmniku, rozpoznawanie ich, opisywanie ich wyglądu,